

Teken (Ixodida) van vogels gevangen te Meyendel (Gemeente 's-Gravenhage)

door

A. F. M. GARBEN, P. H. C. LINA, J. JANSEN en J. E. M. H. VAN BRONSWIJK

ABSTRACT. — More than 85 birds were examined for ticks during an investigation of bird migration in Meyendel (municipality of The Hague, the Netherlands). *Ixodes ricinus* (Linnaeus, 1758) (the common tick) was most abundant and accounted for about 90 % of all collected specimens. Nymphs were seen most, larvae less frequently. Only one adult (a female) was seen, on a lapwing (*Vanellus vanellus*). Three species new to the Netherlands were reported: *Ixodes lividus* Koch, 1844 on a bird of unknown identity, *Ixodes arboricola* Schulze en Schlottko, 1929 on some great tits (*Parus major*) and blue tits (*Parus caeruleus*), and *Ixodes pari* Leach, 1815 on a blackbird (*Turdus merula*) and a bird of unknown identity.

Teken zijn bekend als parasieten van zoogdieren, vogels en reptielen (Arthur, 1963). In Nederland zijn de teken van vogels niet eerder bestudeerd (Rijntjes, 1976).

MATERIAAL EN METHODEN

In de loop van vijf jaar (1965/1969) werden op het vogeltrekstation te Meyendel (een gebied van de duinwaterleidingmaatschappij, gemeente 's-Gravenhage) min of meer regelmatig vogels op teken bekeken. Deze vogels waren gevangen in mistnetten of klapnetten ten behoeve van het ringonderzoek. De teken werden verzameld door P. H. C. Lina. Deze teken, die geconserveerd werden in alcohol 70 %, zijn gedetermineerd door J. Jansen en A. F. M. Garben.

RESULTATEN EN DISCUSSIE

Ixodes ricinus (Linnaeus, 1758) is de meest voorkomende teek (ruim 90 % van alle verzamelde exemplaren) (Tabel I). We vinden vooral nimfen en larven. Nimfen vertegenwoordigen 75,7 % van de gevonden teken en larven 14,4 %. Slechts op één vogel (kievit) is een vrouwtje gevonden (0,3 %). Mannetjes zijn niet aangetroffen. Vogels, die veel op de grond verblijven en fourageren, blijken het sterkst geïnfekteerd te zijn. Opvallend is de verhouding tussen vogels besmet met nimfen en vogels besmet met larven. In de maand juli (1965/1969) zijn er 19 vogels gevangen geïnfekteerd met nimfen en slechts 3 met larven. In augustus is deze verhouding 8:1, in september 10:5 en in oktober 7:9. In de zomermaanden zijn er dus verhoudingsgewijs meer nimfen dan larven en in de herfstmaanden meer larven dan nimfen (fig. 1). Aangezien er voornamelijk in de trektijd vogels zijn gevangen te Meyendel, kunnen we geen uitspraken doen over een eventuele seizoensperiodiciteit van *I. ricinus*.

Ixodes pari Leach, 1815 is volgens Arthur (1963) een niet algemene teek in Duitsland, Italië, Frankrijk en Engeland en wordt alleen gevonden op vogels. Ons materiaal stamde van een merel en van een helaas onbekende vogel. Onlangs troffen we *I. pari* ook aan op een zanglijster in Friesland (verzameld door G. Stobbe, Fries Natuurhistorisch Museum, Leeuwarden d.d. 21.II.1977).

Ixodes arboricola Schulze en Schlottko, 1929 is gevonden op enkele koolmezen en pimpelmezen. Deze tekesoort is beperkt tot de noordelijke helft van Europa en komt alleen op vogels voor (Arthur, 1963). In de omgeving van Ede (Gld.) is deze soort éénmaal uit een holle boom verzameld (Rijntjes, persoonlijke mededeling). Verder is hij aangetroffen op een spreeuw te Huizen (N.H.) (30.V.1966) en op een kauwtje te Borculo (31.III.1977) (Garben, ongepubliceerd).

Ixodes lividus Koch, 1844 is geassocieerd met oeverzwaluwen. Het exemplaar van Meyendel is van een onbekende gastheer (gevangen op 2 april 1967). Indien het een oeverzwaluw is geweest, dan is deze stellig net van zijn winterverblijf teruggekeerd en heeft hij de teek misschien van zijn lange reis meegenomen. *I. lividus* is namelijk een nestteek en in de winter worden alleen nuchtere

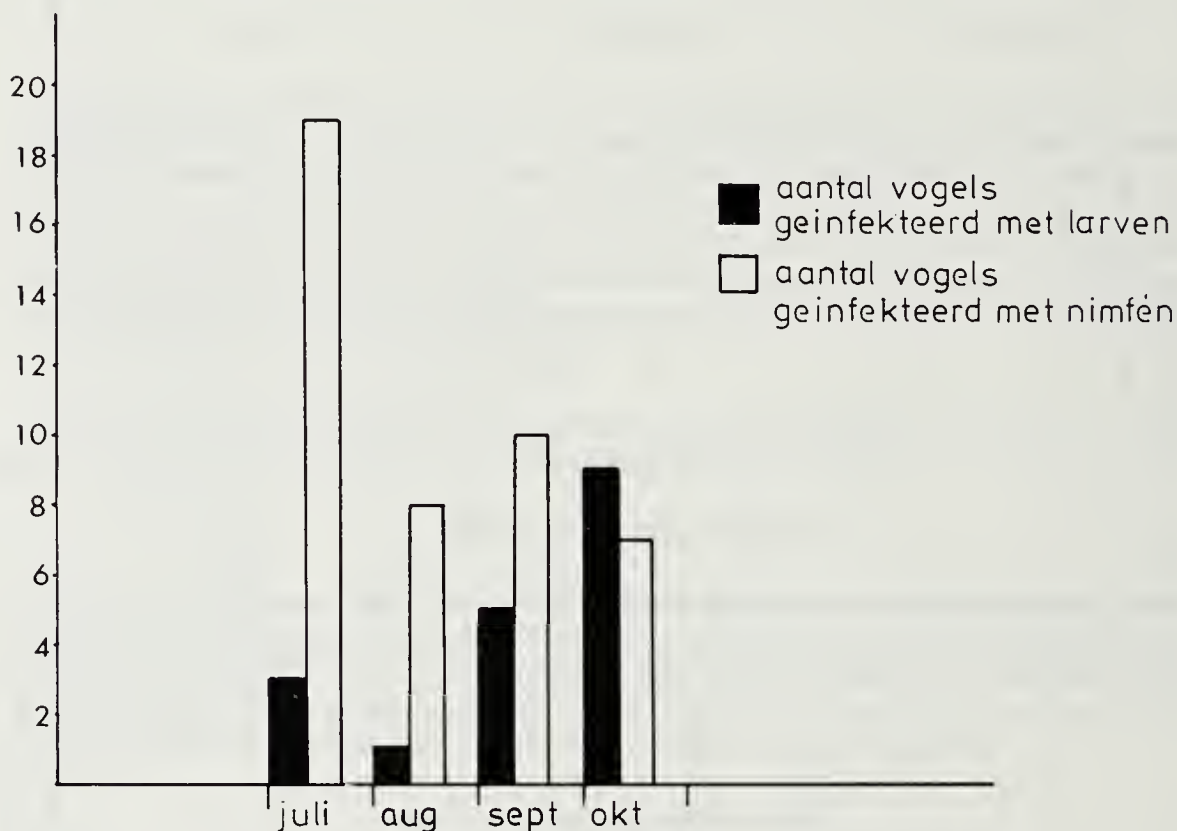
GASTHEER (VOGELSOORT)	AANTAL GEVONDEN TEKEN											
	naam	aantal	<i>I. ricinus</i>		<i>I. arboricola</i>		<i>I. pari</i>		<i>I. lividus</i>			
			♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
<i>Phasianus colchicus</i> (L.)	fazant	1	48									
<i>Vanellus vanellus</i> (L.)	kievit	1	1									
<i>Larus argentatus</i> Pont.	zilvermeeuw	2										
<i>Anthus trivialis</i> (L.)	boompieper	2										
<i>Anthus pratensis</i> (L.)	graspieper	1										
<i>Prunella modularis</i> (L.)	heggemus	16										
<i>Acrocephalus scirpaceus</i> (Herm.)	kleine karekiet	4										
<i>Sylvia communis</i> Lat.	grasmus	9										
<i>Phylloscopus trochilus</i> (L.)	fitis	3										
<i>Phoenicurus phoenicurus</i> (L.)	gekraagde roodstaart	3										
<i>Erethacus rubecula</i> (L.)	roodborst	6										
<i>Luscinia megarhynchos</i> (Brehm)	nachtegaal	1										
<i>Cyanosylvia svecica</i> (L.)	blauwborst	1										
<i>Turdus merula</i> (L.)	merel	11	45					1				
<i>Parus caeruleus</i> L.	pimpelmees	4	1					11	3			
<i>Parus major</i> L.	koolmees	7	3					4	11			
<i>Emberiza schoeniclus</i> (L.)	rietgors	1										
<i>Fringilla coelebs</i> L.	vink	8	2									
<i>Carduelis cannabina</i> (L.)	kneu	2										
<i>Passer montanus</i> (L.)	ringmus	1										
<i>Garrulus glandarius</i> (L.)	vlaamse gaai	1										
Overige vogels			2	62				1				1
totale aantal		85	48	252	1	15	14	1	1			1
%			14,4	75,7	0,3	4,5	4,2	0,3	0,3			0,3
%			90,4			8,7		0,6				0,3

Tabel I. *Ixodes* spp. verzameld van diverse soorten vogels gevangen te Meyendel. Alleen met teken geïnfecteerde vogels zijn in de tabel opgenomen. I = larf, n = nimf.

larven in de nestholen van de oeverzwaluwen aangetroffen. (Arthur, 1963). Elders in Nederland is *I. lividus* op een drietal oeverzwaluwen gevonden. Deze waren gevangen te Bergen op Zoom in de jaren 1967/1969 (Lina, ongepubliceerd).

In dit Meyendelonderzoek zijn niet alle Nederlandse vogelteken gevonden. *Haemaphysalis punctata* Canestrini & Fanzago, 1877 komt voor in de Oudemans-collectie (Rijksmuseum van Na-

FIG. 1. Het aantal met larven en nimfen van *Ixodes ricinus* geïnfekteerde vogels gevangen in de maanden juli t/m oktober te Meyendel (1965/1969).

tuurlijke Historie, Leiden) en was verzameld van wulp en ransuil (Rijntjes, 1976). Mohammed (1976) heeft in 1971 en 1972 vele exemplaren van *H. punctata* verzameld op Ameland (Oerd) d.m.v. een „sleepdoek”. *Argas reflexus* (Fabricius, 1794) is een aantal keren in duivenhokken aangetroffen (Rijntjes, 1976) en onlangs in een verlaten boerenwoning te Swalmen (L.) (16.IV.1977) (Garben, ongepubliceerd).

Het is duidelijk dat het gebied van de vogelteken in Nederland nog een braakliggend terrein is. De eerste auteur houdt zich aanbevolen voor iedere teek die van vogels (en andere gastheren) is verzameld.

LITERATUUR

- Arthur, D. R., 1963. *British Ticks*: 1—213, Butterworth, London.
- Mohammed, A. N., 1976. The seasonal incidence of Ixodid Ticks in the Netherlands. — *Tijdschr. Diergeneesk.* 101 (8): 408—412.
- Rijntjes, R. H., 1976. *Literatuuronderzoek betreffende Ixodoidea (Acari) van de Benelux*: 1 — 25 Scriptie aan de Vakgroep voor Zoölogische Oecologie en Taxonomie, Utrecht.
- A. F. M. Garben* en J. E. M. H. van Bronswijk, Laboratorium voor Minibiologie, Dermatologisch Instituut, Rijksuniversiteit, Catharijnesingel 101, 3511 GV Utrecht.
- P. H. C. Lina, Ministerie van Cultuur, Rekreatie en Maatschappelijk Werk, Steenvoordelaan 370, 2284 EH Rijswijk (Z.H.).
- J. Jansen, Instituut voor Veterinaire Parasitologie en Parasitaire Ziekten, Rijksuniversiteit, Yalelaan 7, de Uithof, 3584 CL Utrecht.

* Met subsidie van het Praeventiefonds, Frankenstraat 3, 2582 SC 's-Gravenhage.